

4 megdöbbenő igazság a Fertő tóról, amit mindenkinek ismernie kellene

Varga Szabolcs, email: varga.szabolcs@fertotobaratai.eu

Képzelve maga elé a Fertő tavat: a nádasok susogását a szélben, a vitorlások csendes siklását a végtelennek tűnő víztükrön, és Európa egyik leggazdagabb madárvilágának hangjait. Ez az idilli táj az osztrák-magyar határon sokunk számára a béke és a természeti harmónia szinonimája – egy megbízható, állandó kincs, amely feltöltődésre csábít.

Azonban e nyugodt felszín alatt a Fertő tó egy egzisztenciális dráma középpontjában áll, és a sorsa egy kritikus útkereszteződésben dől el. Ez a páratlan ökoszisztéma egy ökológiai kötélhúzás áldozata, ahol a klímaváltozás felgyorsult hatásai, ellentmondásos emberi beavatkozások és a jövőjéről alkotott homlokegyenest eltérő víziók feszülnek egymásnak. Ez a cikk a képeslapokról ismert kép mögé tekint, és feltárja a tó múltjával, jelenével és lehetséges jövőjével kapcsolatos négy legmegdöbbenőbb és legfontosabb igazságot.

1. A tó, ami időnként teljesen eltűnik

Sokan meglepődnének, ha megtudnák, hogy a Fertő tó történelme során nem volt mindig állandó víztest. A legdrámaibb példa erre az 1860-as években történt, amikor a tó teljesen kiszáradt. A korabeli feljegyzések szerint a meder annyira száraz volt, hogy a helyiek mezőgazdasági termelésre használták, gabonát vetettek a helyén. Ez a jelenség nem egyedi katasztrófa volt, hanem a tó természetes karakterének része.

A Fertő ugyanis egy rendkívül sekély sztyepptó, amelynek vízháztartása mindig is szélsőséges ingadozásokat mutatott. A tó kiterjedése történelme során a teljes kiszáradástól egészen az 515 km²-es rekordméretig ingadozott, ami jól mutatja, hogy a változékonyság a lételeme. Ez a történelmi kontextus kulcsfontosságú a mai helyzet megértéséhez. A jelenlegi kiszáradási fenyegetés nem egy teljesen új jelenség, hanem a tó természetes sérülékenységének drámai felerősödése. A modern klímaváltozás okozta gyakoribb aszályok és az emberi beavatkozások olyan nyomást helyeznek erre a törékeny rendszerre, amely a múltban elképzelhetetlen volt.

2. A „mentés”, ami megölné: az ökológiai eutanázia veszélye

Az egyre gyakoribb alacsony vízszint miatt újra és újra felmerül egy látszólag logikus megoldás: a tó mesterséges vízpótlása külső forrásokból. Az egyik leggyakrabban emlegetett terv a Mosoni-Dunából vezetne át vizet a Fertőbe, hogy stabilizálja annak szintjét. A szakértők szerint azonban ez a „mentő akció” valójában katasztrófát okozna a tó egyedi ökoszisztémájában.

A probléma gyökere a két víztípus alapvető kémiai ellentétében rejlik. A Duna egy klasszikus édesvíz, míg a Fertő egy szikes, lúgos sztyepptó, amelynek élővilága ehhez a magas só- és

ásványianyag-koncentrációhoz alkalmazkodott. A dunai víz bevezetése felborítaná ezt a kényes egyensúlyt, elpusztítva a tó egyedi élővilágát. A következmények beláthatatlanok lennének: a tápanyag-dúsabb víz erőteljes algásodást (eutrofizációt) indítana el, és olyan invazív fajok jelenhetnének meg, amelyek kiszorítanák az őshonos növény- és állatvilágot. A szakértők egy erőteljes kifejezést használnak erre a beavatkozásra: **"ökológiai eutanázia"**. Ez azt jelenti, hogy a tó egyedi, páratlan ökoszisztémáját feláldoznánk azért, hogy csupán egy víztömeg maradjon a helyén. A dilemma óriási: egy radikális, az ökoszisztémát alapjaiban tönkretévő beavatkozás és aközött kell választani, hogy hagyjuk a tavat szembenézni a klímaváltozás következményeivel.

3. A tó immunrendszere, amit éppen mi teszünk tönkre

A Fertő tó több mint felét, a magyar oldalon pedig a terület lenyűgöző, 84%-át Európa második legnagyobb összefüggő nádasa borítja. Ez a hatalmas növényzet a tó „immunrendszere”: szűri a vizet, megköti a tápanyagokat, stabilizálja a meder üledékét, és létfontosságú élő-, fészkelő- és táplálkozóhelyet biztosít több száz madárfaj számára. Paradox módon azonban éppen az emberi hasznosítás, az intenzív gépi nádatartás okoz súlyos, hosszú távú károkat ebben a létfontosságú ökoszisztémában.

A nehéz aratógépek tömörítik a talajt („taposási kár”), és a legsúlyosabb kárt a nád gyökértörzsében, a rizómában teszik. A gépek mozgása felszaggatja a rizómákat, amelyek ezután a vízben úszva rothadásnak indulnak, és rövid szénláncú szerves savakat (tejsavat, vajsavat, propionsavat) szabadítanak fel, amelyek bizonyos koncentráció felett fitotoxinként, azaz növényi méregként hatnak, gátolva a nádas természetes megújulását. A rizómák tömeges bomlása nemcsak a nádas szerkezetét károsítja, de tápanyagokat is juttat a vízbe, hozzájárulva ahhoz az eutrofizációs folyamathoz, amelyet a külső vízpótlás veszélyesen felgyorsítana. A probléma súlyosságát jól szemlélteti a következő szakértői leírás:

„A taposási kár miatt kiritkult a nádas. [...] A parcellában learatott nádkévék csatornáig történő kihordása során ugyanazon a területen többször haladnak át az aratógépek, s ezzel jelentős rizómakárokat okoztak. Ennek következtében nagymennyiségű felszaggatott rizóma úszik fel és sodródik a nádas vizében. [...] ezeken a károsodott területeken az állomány felújulása késleltetett vagy a legtöbb esetben nem is következik be.”

Az ironia nyilvánvaló: egy gazdasági haszonszerzésre irányuló tevékenység aktívan pusztítja azt a természeti erőforrást, amelytől hosszú távon függ, és ezzel a tó teljes ökológiai egyensúlyát veszélyezteti.

4. Beton a természetvédelmi területen: Az „élmények otthona” vagy egy természeti Váci utca?

A Fertőrákoson tervezett „Fertő Part” turisztikai fejlesztés egy gigantikus beruházás, amelynek elemei között többemeletes szálloda, hatalmas vitorláskikötő és ezer férőhelyes parkoló is szerepel. A projekt legmegdöbbentőbb aspektusa a helyszín: mindez a Fertő–Hanság Nemzeti Park területén, egy UNESCO Világörökségi helyszínen épülne fel. A beruházás részeként a tópart jellegzetes, nádfedelese cölöpházait már elbontották, a tulajdonosok pedig semmilyen kártérítést nem kaptak, mivel a bérleti szerződésük ezt lehetővé tette.

A beruházás léptéke olyan komoly aggodalmakat váltott ki, hogy az UNESCO Világörökségi Bizottsága a projekt felfüggesztését kérte, kiemelve annak a világörökségi értékekre gyakorolt potenciálisan káros hatását. A kritikusok szerint a fejlesztés valójában nem a természettel való harmonikus együttélést szolgálja. Litkai Gergely szavaival élve, ez nem más, mint egy **"természeti Váci utca"**: egy kereskedelmi, nagy forgalmú vállalkozás, amely árucikként tekint a tájra, ahelyett, hogy tiszteletben tartaná annak védett státuszát. A szakértői anyagok rámutatnak, hogy a Fertő Part projekt életképessége egy stabil, mesterségesen magasán tartott vízszinttől függ – pontosan attól, amit a vízpótlási tervek biztosítanak. Ez leleplezi a mélyebb összefüggést: a tó „ökológiai eutanáziája” a betonberuházás előfeltételének tűnik.

Összegzés: Egy tó az útkereszteződésben

A fenti négy pont egyértelművé teszi, hogy a Fertő tó egy sokkal összetettebb és sérülékenyebb rendszer, mint amit a nyugodt felszín mutat. Történelme, ökológiája és a jövőjét fenyegető veszélyek mind arra utalnak, hogy egy kritikus ponthoz érkeztünk.

A Fertő tó egy útkereszteződésben áll. Képesek leszünk-e a rövid távú gazdasági érdekek helyett a hosszú távú ökológiai bölcsességet választani, mielőtt végleg elveszítjük ezt a páratlan európai kincset?